Sfințenia în epistolele pauline propune o abordare deosebit de utilă a unui subiect îndeobște neglijat. Ne este prezentată într-o manieră clară însemnătatea sfinteniei în teologia și etica lui Pavel. Adewuya demonstrează cât de răspândită este tema în corpusul de scrieri pauline, susținând deopotrivă că biserica contemporană trebuie să acorde o atenție sporită subiectului. Analiza și lămuririle sale asupra sfinteniei în epistolele lui Pavel ar trebui să stimuleze aprofundarea studiului asupra acestui subiect important.

Jerry L. Sumney
Profesor de studii biblice, Lexington Theological Seminary

Mult prea adesea cercetătorii neglijează subiectul sfinteniei în studiile despre apostolul Pavel; totuși acesta constituie, indubitabil, un element pivotal în gândirea și vocabularul său. Adewuya umple un gol major în lumea teologică, prin examinarea atentă a limbajului și afirmațiilor despre sfințenie ale lui Pavel, în contextul fiecăreia dintre epistolele sale. Atât din punct de vedere exegetic, cât și ca putere de sinteză, cartea lui Adewuya oferă claritate și o perspectivă nouă. În lumina aplecării sale constante, de-a lungul carierei, asupra acestui subiect, Adewuya servește drept călăuza perfectă.

Nijay K. Gupta
George Fox Evangelical Seminary

J. Ayodeji Adewuya

Sfințenia în epistolele pauline

Traducere de Raluca Mirăuță

ARS THEOLOGICA
Arad 2025 CASA CĂRȚII Oradea

Copyright © 2016 J. Ayodeji Adewuya
Cartea a fost publicată în limba engleză cu titlul *Holiness in the Letters of Paul: The Necessary Response to the Gospel*, la Cascade Books, un Imprint al Wipf and Stock Publishers, 199 W. 8th Ave., Suite 3, Eugene, OR 97401.
Toate drepturile rezervate.

Orice reproducere sau selecție de texte din această carte este permisă doar cu aprobarea în scris a editurii Ars Theologica, Arad.

Sfințenia în epistolele pauline
de J. Ayodeji Adewuya
Copyright © 2025 Ars Theologica, imprint al Editurii Universității Aurel Vlaicu din Arad, str. Elena Drăgoi nr. 2.

Casa Cărții
OP 2, CP 30,
410670, Oradea
Tel.: 0359 800 333; 0728 874 975
E-mail: info@ecasacartii.ro
www.ecasacartii.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ADEWUYA, J. AYODEJI
Sfințenia în epistolele pauline / J. Ayodeji Adewuya ; trad. de Raluca Mirăuță. - Arad : Ars Theologica ; Oradea : Casa Cărții, 2025
ISBN 978-630-364-002-0
ISBN 978-606-732-303-0
I. Mirăuță, Raluca (trad.)
2

Traducerea: Ralucă Mirăuță
Editarea: Lavinia Filipaș
Corectura: Mirela Ștefan
Tehnoredactarea: Vasile Gabrian
Coperta: Marius Bonce

Tipar executat de
BOOK EXPERT
Powered by METROPOLIS
www.book-expert.ro

Singurului Dumnezeu adevărat și sfânt,
care Își cheamă poporul la sfințenie.

Cuprins

Prefață | 9
Mulțumiri | 15
Abrevieri | 17

Capitolul 1
Punctul de pornire | 19
Capitolul 2
Sfințenia în Romani | 41
Capitolul 3
Sfințenia în 1 Corinteni | 63
Capitolul 4
Sfințenia în 2 Corinteni | 89
Capitolul 5
Sfințenia în Galateni | 115
Capitolul 6
Sfințenia în Efeseni | 129
Capitolul 7
Sfințenia în Filipeni | 141
Capitolul 8
Sfințenia în Coloseni și Filimon | 155
Capitolul 9
Sfințenia în 1 și 2 Tesaloniceni | 171
Capitolul 10
Sfințenia în Epistolele pastorale | 183
Capitolul 11
Rezumat și concluzii | 195

Bibliografie | 201
Index de referințe biblice și alte surse literare antice | 215

Prefață

Fiecare carte își are propria poveste – la fel ca fiecare om, de altfel. Educația primită în tradiția wesleyană a sfințeniei este un aspect important al călătoriei mele prin viață și deopotrivă un factor ce mi-a păstrat treaz interesul pentru subiectul sfințeniei. Inițial, am dezvoltat o preocupare academică pentru acest subiect în timpul studiilor pentru obținerea unei diplome academice avansate în Studii Biblice. Planul meu era să scriu o teză despre utilizarea cuvântului *hagios* („sfânt") și a familiei sale lexicale (cuvinte asemănătoare) în epistolele lui Pavel, demers pe care l-am abandonat ulterior. Totuși, datorită acestei cercetări inițiale, am conștientizat absența unei cărți care să ofere o imagine de ansamblu a gândirii lui Pavel despre sfințenie sau sanctificare. Materialele deja publicate pe atunci de cele mai multe ori portretizau subiectul pur și simplu ca o anexă la subiectul justificării și îl includeau sub titluri precum „viața creștină", „neprihănire", „moralitate" sau „etică" – de parcă ar fi apărut doar sporadic în teologia paulină. Sau, în cel mai bun caz, tema era abordată ca parte a învățăturii sale ample cu privire la mântuire.[1] În ultimă instanță, discuții despre concepția lui Pavel referitoare la sfințire sau sanctificare pot fi găsite doar în studiile cu aplicare mai largă.

Dat fiind faptul că mai multe dintre textele biblice despre sfințenie din Noul Testament se află în corpusul de scrieri pauline, subiectul necesită o abordare specială și mai multă atenție decât i s-a acordat până în prezent.[2] Pe de altă parte, trebuie să mă grăbesc să adaug că

[1] Probabil că cele mai ample considerații privind gândirea lui Pavel pe această temă le-am găsi în articolele din dicționarele teologice.

[2] Nu insinuez că subiectul sfințeniei nu se regăsește sub nicio formă în cărți individuale care tratează opera paulină. Am avut privilegiul de a fi eu însumi autorul a două asemenea lucrări. Ce aș vrea să subliniez, în schimb, este că sfințenia trebuie

importanța studiului de față nu constă în caracterul său comprehensiv, ci în valoarea euristică.

Deși este adevărat că sanctificarea/sfințenia este legată de moralitate și etică, o astfel de relație trebuie plasată în perspectiva corectă. Sanctificarea este pentru moralitate și etică ceea ce fundația este pentru o clădire. Prin urmare, nu ar trebui confundată nici cu una, nici cu cealaltă, căci este *mult mai mult decât atât*.

Reperul principal al epistolelor lui Pavel este preocuparea sa pentru sfințenie, precum și dorința de a sublinia, în termeni foarte clari, semnificația identității noastre ca popor al lui Dumnezeu și, în consecință, ce înseamnă să trăim ca atare.[3] Se remarcă faptul că preocupările lui Pavel implică atât aspectele *intra* (în interiorul), cât și cele *inter* (între) ale relațiilor creștine. Astfel, cartea de față își propune să examineze ceea ce se consideră a fi motivul subiacent, dar și recurent în epistolele canonice atribuite lui Pavel.[4]

Apostolul ne dezvăluie o serie de fațete ale naturii sfințeniei. Și, după cum vom vedea, în gândirea paulină se vădește o legătură incontestabilă între sfințenie și separare. Sfințenia – deși în ultimă instanță o caracteristică a lui Dumnezeu – este totodată o caracteristică, dar și o chemare a poporului lui Dumnezeu.

Ce înseamnă „sfințenie”?

Una dintre principalele întrebări pe care le generează întotdeauna discuția despre sfințenie se referă la înțelesul acestui termen. De-a lungul timpului, teologii au pus accente diferite asupra unui aspect sau altuia. Interpretarea sfințeniei se bazează pe presupoziții teologice și pe tradițiile de credință cărora le aparțin exegeții. După cum afirmă succint Peterson:

> Scriitorii au fost adesea mai degrabă preocupați să stabilească locul sfințirii în cadrul unui anumit sistem teologic, decât să lase dovezile biblice să vorbească de la sine. Pentru mulți, sfințirea a devenit un

abordată ca temă de sine stătătoare în gândirea lui Pavel și necesită la fel de multă atenție precum alte subiecte.

[3] 2 Cor. 11:2; Col. 1:27

[4] Sunt nu doar conștient, ci și implicat în dezbaterile permanente asupra lipsei de consens cu privire la paternitatea epistolelor canonice atribuite lui Pavel, mai exact Efeseni, Coloseni, Epistolele pastorale și 2 Tesaloniceni. Cartea de față nu poate oferi spațiul necesar unor asemenea discuții.

concept atât de larg, încât sensul său specific din Noul Testament a intrat într-un con de umbră.[5]

Însă astfel de abordări au condus întotdeauna la o articulare neclară a sfințeniei, fapt ce a generat o falsă dihotomie; astfel, sfințenia a ajuns înțeleasă fie ca un statut, fie ca o stare. Pe de o parte, atunci când este înțeleasă ca statut, i se minimizează valoarea personală sau componenta etică. Pe de altă parte, dacă este înțeleasă ca stare, devine dominant aspectul etic al sfințeniei, existând uneori pericolul căderii în legalism. Din această perspectivă, accentul cade asupra unei experiențe individualiste, subiective a sanctificării. După cum vom vedea, sfințenia, deși personală, cu siguranță nu este niciodată individualistă – nu este vorba doar despre „eu" și „mine". Ci este relațională.

Deși incontestabil sfințenia lui Dumnezeu și relația Sa cu credincioșii stau ambele la baza sfințeniei acestora din urmă, nu trebuie să presupunem că unul dintre aspecte ar fi primordial, iar celălalt secundar. Ci mai degrabă s-ar putea spune că aspectul definitiv este dominant în unele locuri, pe când cel dinamic este dominant în altele. Chiar și așa, pare o alegere falsă care contrazice dovezile Scripturii. Aspectul definitiv și cel dinamic sunt deopotrivă cruciale și esențiale.

Prin urmare, înțeleasă corect, sfințenia ar trebui interpretată ca o experiență definitiv-dinamică, adică o relație dinamică, continuă. Sfințenia pozițională și cea etică nu se exclud reciproc. Ar fi departe de gândirea lui Pavel să sugerăm posibilitatea ca un individ să fie sfânt din punct de vedere relațional, fără a fi sfânt și din punct de vedere etic. Ar însemna, în cel mai bun caz, o dihotomie falsă, contrară gândirii apostolului. Un concept al sfințeniei care pune accentul pe experiența individualistă și personală mai presus de și în detrimentul celei comunitare nu este doar miop, ci face o imensă nedreptate concepției pauline despre sanctificare, în special în lumina îndemnurilor apostolului către diferitele congregații cărora le-a adresat epistole.

Concepția lui Pavel despre sfințenie este, așa cum am sugerat, în primul rând colectivă. După cum remarcă în mod justificat Mackay, „devenim înrudiți cu Hristos la nivel personal, însă nu putem trăi «în Hristos» individual." Dumnezeu nu sfințește doar indivizi, rând pe rând – ceea ce cu siguranță este adevărat – ci creează un popor sfânt.[6]

Sfințenia este multidimensională. Învățătura lui Pavel despre sfințenie cuprinde diferite aspecte, fără ca vreunul dintre acestea să poată fi

---

[5] Peterson, *Possessed by God,* p. 16.

[6] Așa cum este citat de Hunter, *Interpreting Paul's Gospel*, p. 100.

considerat de sine stătător. Ca atare, exegetul trebuie să evite tentația de a „face ca o parte să devină întregul”.

Observații inițiale

Atunci când începem să examinăm conceptul de sfințenie în corpusul de scrieri pauline, trei factori importanți merită luați în considerare, fiecare dintre aceștia jucând un rol important în modul în care abordăm tematica. Primul este recunoașterea clară a faptului că epistolele lui Pavel nu au fost scrise într-un soi de vid, ci au apărut ca răspunsuri sau instrucțiuni specifice adresate unor persoane specifice, cu nevoi specifice și trăind în locuri specifice. Ca atare, deși regăsim anumite cuvinte sau chiar un limbaj comun, folosite în transmiterea mesajului despre sfințenie al apostolului către biserici, există nuanțe diferite, precum și diverse concepte specifice, adaptate atât nevoilor, cât și particularităților fiecărei comunități căreia Pavel i-a scris.

În al doilea rând, trebuie să luăm notă de uzul unei terminologii, unor concepte și motive variate. Utilizarea unor termeni diverși creează oarecare dificultăți referitoare la modul cum aceștia se corelează, dar totodată evidențiază necesitatea și prezintă o oportunitate de a oferi o imagine coerentă a ceea ce ar putea însemna „sfințenia” în cadrul scrierilor lui Pavel.

În al treilea rând, prezența unui vocabular comun – precum termenul *hagios* („sfânt”) și familia sa lexicală – îi impune exegetului să examineze sensul atribuit de Pavel în contextele distincte în care un anume cuvânt joacă un rol-cheie și să vadă cum respectivele constatări ajută la analiza concepției pauline despre sfințenie. În lumina acestor noi informații, nu este greu de înțeles că un studiu limitat doar la textele în care apare cuvântul tradus în mod obișnuit prin „sfințenie” ar fi atât incomplet, cât și artificial, deoarece ideea de sfințenie sau sanctificare apare adesea implicit în pasaje unde lipsește grupul de cuvinte asociate sfințeniei.

Prin urmare, o abordare mai cuprinzătoare trebuie să includă acele texte care tratează *conceptul* de sfințenie, nu doar *cuvântul* ca atare. Iată sarcina care ne stă înainte, în timp ce ne concentrăm asupra conceptului de sfințenie în cărțile canonice ale lui Pavel – sfințenie care se bazează pe și are ca „punct de plecare” sfințenia lui Dumnezeu, așa cum este ea revelată în Vechiul Testament.

Unele dintre capitolele cărții acesteia au apărut într-o formă anterioară în alte spații publicistice, însă au fost revizuite într-o mai mică sau

mai mare măsură. O parte din capitolul 2 se bazează pe cartea mea anterioară, *Transformed by Grace: Paul's Understanding of Holiness in Romans 6–8* (Eugene, Oregon, Cascade, 2004). Părți din capitolele 1, 3 și 4 se bazează pe cartea mea *Holiness and Community in 2 Corinthians 6:14–7:1: Paul's View of Communal Holiness in the Corinthian Correspondence* (New York, Peter Lang, 2001) și pe eseul „Holiness in 2 Corinthians: The People of God in A Pluralistic Society," publicat în *Holiness and Ecclesiology in the New Testament*, editori Kent Brower și Andy Johnson (Grand Rapids, Eerdmans, 2007, 201–218). Argumentele din capitolul 5 au fost publicate pentru prima oară în eseul meu „Paul, Crucifixion and Sanctification in Galatians", din *Passover, Pentecost & Parousia: Studies in Celebration of the Life and Ministry of R. Hollis Gause*, (JPTSS 35, 2010, 90–105). Totuși, argumentația prezentată în cartea de față ia în considerare publicații academice mai recente și, în consecință, este mai convingătoare decât versiunea anterioară.

Mulțumiri

Mulți oameni au contribuit la realizarea acestei cărți. Sunt recunoscător administrației de la Pentecostal Theological Seminary pentru că mi-a acordat un concediu sabatic de șase luni, pentru a mă dedica cercetărilor pentru carte. De asemenea, sunt recunoscător celor de la Manchester Wesley Research Center din Didsbury pentru spațiul pe care mi l-au pus la dispoziție pe parcursul perioadei de cercetare. Nu pot mulțumi îndeajuns studenților mei de la Pentecostal Theological Seminary pentru că mi-au permis să „testez" cartea cu ei, predând un curs despre „Sfințenia în epistolele lui Pavel". Ei m-au ajutat să-mi clarific ideile și gândurile despre acest subiect, în timp ce dialogam și dezbăteam multe aspecte legate de sfințenie.

Aprecierile mele speciale se îndreaptă spre un număr de persoane care au citit fragmente sau întreaga carte. Printre aceștia se numără Daniel Darko, Brian Tucker, Michael Gorman, Lee Roy Martin, Craig Keener, Tony Richie, Terry Jensen și Jerry Sumney. Fără comentariile incisive ale acestor cititori, produsul final ar fi avut o calitate mai slabă. Însă îmi asum responsabilitatea deplină pentru conținut, precum și pentru eventualele greșeli ce s-ar putea să fi rămas în carte.

Aș dori, de asemenea, să îmi exprim profunda recunoștință față de Asbury Theological Seminary, pentru că mi-a oferit atât cazare gratuită, cât și acces complet la bibliotecă în calitate de cercetător invitat, pe perioada studiului pentru cartea de față.

Ar fi o nedreptate să nu menționez recunoștința pe care le-o port soției mele, Grace, și copiilor noștri, Toluwalope, Iyanuloluwa, Ruth și Jonathan. Și nora noastră, Kellie, merită amintită cu drag. Fiecare dintre ei a fost o sursă extraordinară de încurajare. Implicarea lor a cântărit enorm.

Abrevieri

ACNT	Augsburg Commentaries on the New Testament
BAGD	Walter Bauer, Frederick W. Danker, W.F. Arndt și F.W. Gingrich, *A Greek-English Lexicon of the New Testament Other Early Christian Literature,* ed. a 3-a Chicago, University of Chicago Press, 2000.
BC	Biblia catolică
BETL	Bibliotheca Ephemeridum Theologicarum Lovaniensium
BJS	Brown Judaic Studies
BNTC	Black's New Testament Commentaries
BZAW	Beihefte zur Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft
EDNT	Exegetical Dictionary of the New Testament
HNTC	Harper's New Testament Commentary
ICC	International Critical Commentary
JBL	*Journal of Biblical Literature*
JPTS	*Journal of Pentecostal Theology Supplement Series*
JSNT	*Journal for the Study of the New Testament*
JSNTS	*Journal for the Study of the New Testament Supplement Series*
JSOT	*Journal for the Study of the Old Testament*
JSOTS	*Journal for the Study of the Old Testament Supplement Series*
LHBOTS	Library of Hebrew Bible/Old Testament Studies
LNTS	Library of New Testament Studies
LXX	Septuaginta
MNTC	The Moffatt New Testament Commentary
MT	Textul masoretic
NICNT	New International Commentary on the New Testament
NIGTC	New International Greek Testament Commentary
NTD	Das Neue Testament Deutsch
NTR	Noua traduce în limba română

NTS	*New Testament Studies*
OTL	Old Testament Library
RSV	Revised Standard Version
SNTSMS	Society for New Testament Studies Monograph Series
TDNT	Theological Dictionary of the New Testament
TNTC	Tyndale New Testament Commentaries
VDC	Biblia în traducerea Dumitru Cornilescu
WBC	Word Biblical Commentary
ZAW	Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft
ZNW	Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft

Capitolul 1

Punctul de pornire

Viața, slujirea și teologia lui Pavel nu s-au desfășurat într-un vid. Însă adesea noi pierdem din vedere tocmai ceea ce este evident. În acest caz, pentru a înțelege pe deplin mesajul său, ar trebui să examinăm influențele religioase și socioculturale care au modelat concepția paulină despre sfințenie.

Pavel a fost un evreu trăitor într-o lume greco-romană, în perioada iudaismului celui de-al doilea Templu. Ca evreu, teologia sa își are punctul de plecare în Scripturile Vechiului Testament. În general, referințele la Scriptură atârnă greu în viziunea paulină, iar apostolul pornește de la prezumția că cei convertiți prin vestirea sa le vor respecta autoritatea. Scriptura este, prin urmare, o parte semnificativă a ceea ce el și urmașii săi știu și trebuie să socotească adevărat. Pavel își clădește îndemnurile și învățăturile doctrinare pe terenul Vechiului Testament, acoperind o serie de subiecte menite să reflecte – explicit ori implicit – influența acestuia. Sfințenia se numără printre ele.

Din perspectiva lui Pavel, același Dumnezeu lucra în ambele epoci (atât în Vechiul, cât și în Noul Testament), iar tiparele activității trecute erau prototipuri ale acțiunilor Sale prezente și viitoare. Astfel, folosind Vechiul Testament pentru a ilustra lucrările prezente și viitoare ale lui Dumnezeu, Pavel a urmat exemplul Vechiului Testament însuși. Să ne gândim, bunăoară, la ieșirea din Egipt, care stabilește modelul pentru întoarcerea din captivitate – Noul Exod (vezi Is. 43:16–20). Pentru Pavel, Scriptura are o poziție centrală și formativă, mai degrabă decât periferică sau ilustrativă.

Vechiul Testament este important datorită relatării inspirate a activității creatoare, elective și mântuitoare a lui Dumnezeu. Așa cum afirmă succint Richard Hays: „vocabularul și ritmul Scripturii – în special al Septuagintei – sunt imprimate profund în mintea lui Pavel, iar marile povestiri ale Israelului continuă să-i servească drept tezaur de simboluri și metafore care condiționează percepția sa asupra lumii, asupra eliberării promise de Dumnezeu a poporului Său și asupra propriei sale identități și chemări. Pe scurt, articularea credinței pauline are un caracter intertextual, iar Scriptura lui Israel este «subiectul determinant, care joacă un rol constitutiv» în modelarea producției sale literare."[1]

Ca o caracteristică importantă a iudaismului diasporei lui Pavel, Septuaginta (denumită în mod obișnuit LXX) era Biblia tuturor. Deși păstra în parte savoarea ebraică, Septuaginta, compusă în greaca obișnuită a vremii, era în general înțeleasă de cei care o auzeau citită sau citată în sinagogi. Se pare că Pavel, a cărui activitate misionară se concentra îndeosebi asupra congregațiilor de neamuri din Asia Mică și Grecia, citea și cita în mod obișnuit Scriptura în greacă – o limbă comună a vremii, în partea orientală a imperiului. Nu este surprinzător, așadar, că majoritatea citatelor lui din Vechiul Testament provin din Septuaginta.[2]

Ori de câte ori Pavel citează Vechiul Testament în epistolele sale, o face din LXX, adaptându-și învățăturile și mesajele după cum consideră necesar. Mai mult, modul cum apostolul utilizează familia lexicală *hagios* (sfânt, sfințenie, sanctificare etc.) este în esență identic cu cel din Septuaginta care, la rândul său, fusese modelată după utilizarea vetero-testamentară a termenului ebraic pentru sfânt (*qodesh*).[3]

În Septuaginta, la fel ca în Vechiul Testament, *hagios* este folosit în diverse feluri. Uneori i se atribuie o semnificație calitativă – de exemplu, căpătând sensul de „ceea ce este sfânt", prin contrast cu profanul (vezi Ezec. 22:26; 44:23). Alteori, poate sugera pur și simplu apartenența. Israelul este sfânt ca popor ales al lui Dumnezeu (vezi Ier. 2:3). Deși trebuie să fim precauți ca nu cumva să punem toată semnificația

---

[1] Hays, *Echoes of Scriptures*, p. 17.

[2] *Ibid*, ix. A se vedea și Silva, „Old Testament in Paul", p. 630–642. Enumerând toate citatele vetero-testamentare din scrierile pauline și comparându-le cu LXX și cu MT, el remarcă faptul că „de cele mai multe ori, Pavel urmează versiunea LXX, mai degrabă decât pe cea ebraică".

[3] Cf. Gehman, „Αγιος in the Septuagint", p. 337–348. Vezi capitolul 5.

sfinţeniei într-un singur cuvânt,[4] este important de notat că termenul principal pentru sfinţenie în Vechiul Testament este cuvântul *qodesh*, tradus ca *hagios* în Septuaginta şi în Noul Testament.[5]

Studiind grupul de cuvinte *hagios* din LXX, va trebui să concluzionăm că noţiunea de sfinţenie transmite mai mult decât o punere deoparte. În schimb, vom găsi o paletă largă de nuanţe atunci când termenul este folosit cu referire la Dumnezeu, oameni, locuri şi lucruri. Conceptul de sfinţenie în scrisorile lui Pavel variază atât ca limbaj, cât şi ca expresie, în aceeaşi manieră ca în Vechiul Testament. Mai mult chiar, el înglobează şi o nuanţă etică. Prin urmare, trebuie să ne îndreptăm atenţia către Vechiul Testament pentru a examina sensul şi semnificaţia sfinţeniei, aşa cum este ea redată prin cuvântul *qodesh*.

Sfinţenia în Vechiul Testament

Aşa cum au remarcat pe bună dreptate mulţi cercetători, Noul Testament a moştenit categoriile şi conceptele de sfinţenie stabilite în Vechiul Testament.[6] Deoarece Pavel şi-a întemeiat învăţăturile pe Vechiul Testament, trebuie să explorăm sumar noţiunea de sfinţenie în ceea ce îi priveşte pe Dumnezeu şi pe poporul Său, în Vechiul Testament.[7]

---

[4] Brower, *Holiness in the Gospels*, p. 16, notează în mod just: „conceptul de sfinţenie este prea vast pentru a fi studiat doar din perspectiva terminologiei. Sfinţenia este un limbaj al poporului lui Dumnezeu, o noţiune care defineşte caracterul esenţial al poporului lui Dumnezeu".

[5] Cuvântul nu se găseşte în Galateni. Totuşi, ar fi greşit să sugerăm că în respectiva epistolă nu există nimic legat de sfinţenie. În cartea sa *Holiness in the Gospels*, p. 16, Brower scrie despre căutarea cuvintelor-cheie precum „sfinţenie" şi „sanctificare" în evanghelii, concluzionând pe bună dreptate că „absenţa cuvântului nu implică absenţa ideii". Acest fapt este adevărat pentru toate celelalte scrieri nou-testamentare.

[6] Harrington, *Holiness*, p. 12. Vezi Purkiser, *Exploring Christian Holiness*, p. 33: „Nicio doctrină biblică importantă nu îşi găseşte expresia completă în Vechiul Testament. Pe de altă parte, nicio doctrină biblică importantă nu este lipsită de fundamentele Vechiului Testament. Nu putem citi în Vechiul Testament întregul sens al Noului Testament. Dar nu ar trebui să ignorăm niciodată fundamentul vetero-testamentar al credinţei creştine."

[7] Pentru un studiu aprofundat şi exhaustiv asupra naturii sfinţeniei în Vechiul Testament, vezi (printre multe altele) Gammie, *Holiness in Israel*; Jenson, *Graded Holiness*; Neusner, *The Idea of Purity in Ancient Judaism*, care include capitolul „Critique and Commentary" de Mary Douglas, p. 137–142; Eilberg-Schwartz, *Savage in Judaism*, p. 177–216; Houston, *Purity and Monotheism*; Sawyer, *Reading Leviticus*.